CYFROWE NARZĘDZIA PROMOCJI CZYTELNICTWA LEKTUR OBOWIĄZKOWYCH NA POZIOMIE GIMNAZJUM

Agata Poręba

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Jana Pawła II

Ogólnopolskie badanie czytelnictwa młodzieży, zrealizowane w 2010 roku, pokazało, że młodzież nieczytająca książek (ani w czasie wolnym, ani w ramach obowiązku szkolnego) stanowiła 14% ogółu polskich piętnastolatków.

W artykule podjęta została próba opisanie możliwości wykorzystania Internetu do promocji lektur „ogwiązdkowanych” z Podstawy programowej. Zjawisko zafascynowania młodzieży globalną siecią upoważnia badaczy i pedagogów do wykorzystywania jej w celu rozwijania czytelnictwa lektur z serca literatury polskiej.

Artykuł obejmuje prezentację rozwiązań dydaktycznych (komiks cyfrowy, mechanizm wiki i zooming presentation) do promocji czytelnictwa obowiązkowych lektur szkolnych na poziomie gimnazjalnym. Okazuje się, że takie działanie może być sposobem na przełamanie czytelniczego impasu. Internet nie musi być konkurencją, zagrożeniem dla pozycji książki – może stać się sprzymierzeńcem, o ile zostanie wykorzystany w sposób przemyślany i zorganizowany.

Agata Poręba

Doktorantka realizująca komponent dydaktyczny stacjonarnych studiów doktoranckich w Katedrze Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego KUL.

Doctoral candidate of didactic component fulltime studies in Department of Didactics of Literature and Polish Language, the John Paul II Catholic University of Lublin.

Powszechnie zajmowane stanowisko w sprawie kryzysu czytelnictwa, zwłaszcza wśród młodzieży, łączy deprecjonowanie znaczenia książek i fakt nieczytania z ekspansją mediów, głównie Internetu. Jednak wbrew obiegowej opinii, z badań „World Internet Project Poland 2010” wynika, że *internauci czytają więcej książek od nieinternautów: średnio w ciągu roku – 8 książek* (Stasińska B. i in., 2010, s. 3).

W artykule przedstawiono możliwości wykorzystania trzech narzędzi internetowych: komiksu cyfrowego, mechanizmów wiki i *zooming presentation* do promocji czytelnictwa obowiązkowych lektur szkolnych – „ogwiazdkowanych”¹ (*Rozporządzenie...*, 2008) na poziomie gimnazjalnym.

STAN CZYTELNICTWA W POLSCE

We wprowadzeniu zostaną przedstawione wyniki badań prowadzonych przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej² w dekadzie 2000–2010, czyli od pierwszych badań po wprowadzeniu gimnazjum jako nowego etapu edukacyjnego do ostatnio opublikowanych wyników, które pokazują, że skala problemu nieczytania jest znaczna.

Na wykresie 1 wskazano, że w 2008 r. w porównaniu z rokiem 2002 liczba czytelników intensywnych spadła o połowę, a osób nieczytających wzrosła o 18 punktów procentowych. O 10 punktów procentowych wzrósł udział osób nieczytających pomiędzy rokiem 2000 a 2010). Choć pomiędzy badaniami w 2008 i 2010 r. zanotowano wzrost liczby osób czytających, to nadal mamy do czynienia z sytuacją, w której 56% Polaków nie czyta w ogóle.

Jeżeli chodzi o czytanie wśród gimnazjalistów, ogólnopolskie badania IKiCz BN, których wybrane wyniki przedstawiono powyżej,

¹ Lektury te są w dokumencie oznaczone gwiazdką (*), stąd to określenie

² IKiCz BN prowadzi systematyczne badania stanu czytelnictwa różnych środowisk – m.in. gimnazjalistów czy licealistów.

obejmują Polaków powyżej 15. roku życia – czyli absolwentów tego etapu edukacyjnego. Zdaniem autorki, niektóre z wyników mogą być jednak użyteczne przy konstruowaniu opinii na temat czytelnictwa wśród ludzi młodych. Z sondażu z 2009 r. wynika, że w grupie wiekowej 15–19 lat żadnej książki nie przeczytał co trzeci uczeń. Choć uczniowie nadal są grupą czytającą najwięcej (prawdopodobnie z powodu przymusu edukacyjnego), to liczba tych, którzy sięgnęli po przynajmniej jedną książkę, zmniejszyła się o 16 punktów procentowych – z 81% w 2006 r. do 65% w roku 2009 (Szpunar O., 2009).

Wykres I. Deklaracje dotyczące czytania książek przez Polaków w ciągu ubiegłych 12 miesięcy (zestawienie za lata 2000–2010)

Źródło: Dawidowicz-Chymkowska O., Koryś I., (2010), s. I

Stan czytelnictwa wśród gimnazjalistów po raz pierwszy na skalę ogólnopolską badano w roku szkolnym 2002/2003³. Kolejne badanie w ramach programu: *Czytelnictwo polskiej młodzieży gimnazjalnej – wspólnota symboliczna i kulturowe dystanse*, przeprowadzono w maju 2010 r.⁴ Jego wyniki wskazują, że w 2003 r. co dziesiąty gimnazjalista nie przeczytał żadnej szkolnej lektury w ciągu trzech lat nauki, a tylko

³ 1386 ankiet audytoryjnych wypełnionych przez trzecioklasistów z 70 gimnazjów wylosowanych w całej Polsce. Wyniki badania: Zasacka Z., 2008, s. 66.

⁴ Sondaż został przeprowadzony na ogólnopolskiej próbie reprezentatywnej 70 szkół gimnazjalnych, w których ankietę audytoryjną wypełniło 1972 trzecioklasistów.

3,1% badanych przyznało się do czytania wyłącznie streszczeń (Zasacka Z., 2008, s. 66). W badaniu przeprowadzonym w maju 2010 r. 14% ankietowanych gimnazjalistów (w tej grupie aż 23% chłopców i 4% dziewcząt) *na końcu obowiązkowej ogólnokształcącej szkoły funkcjonuje bez lektury książkowej zalecanej w ramach szkolnego obowiązku i tej z własnego wyboru* (Zasacka Z., [online], 2011). Dodatkowym zjawiskiem jest czytanie lektur w formie bryków czy streszczeń. Dziś najbardziej popularne są „pomocę” internetowe (dostępne szybko⁵ i za darmo).

Jeśli chodzi o czytanie w czasie wolnym, 68% nastolatków zadeklarowało, że w ciągu ostatnich kilku miesięcy czytało książki poza przymusem lekturowym – z własnej woli 81% dziewcząt i 56% chłopców. Zmienił się profil czytelnika, nastąpiło pogłębienie rozdzwiku między czytelnikami różniącymi się płcią i miejscem zamieszkania – młodzież ze wsi i małych miasteczek czyta coraz mniej (KOS, [online], 2011) i typ lektury – rośnie rola fantastyki młodzieżowej. Czytelniczym hitem w 2010 roku była saga *Zmierzch* autorstwa Stephanie Mayer – po historię romansu wampira i nastolatki sięgnęło 15% gimnazjalistów. Inne, spontaniczne wybory lekturowe to fantastyka dla odbiorcy dorosłego (zwłaszcza książki Johna Ronalda Reuela Tolkiena) oraz literatura obyczajowa dla młodzieży, np. *My, dzieci z dworca ZOO* Christiane F., *Pamiętnik narkomanki* Barbary Rosiek, *Hera, moja miłość* Anny Onichimowskiej, *Anorektyczki* Marty Babińskiej czy książki, w których autorzy poruszają zagadnienie przemocy i agresji Heidi Hassenmuller i Jany Frey (Zasacka Z., [online], 2011; KOS, [online], 2011).

Młodzi ludzie w czasie wolnym czytają to, co bliskie ich doświadczeniu codzienności, co dotyka ważnych problemów (narkotyki, anoreksja, przemoc) oraz to, co jest dobrze... zareklamowane! Po zjawisku „potteromanii” (premiery poszczególnych tomów w księgarniach o północy, w atmosferze tajemnicy i elitarności), przyszedł czas na popularność

⁵ Wyniki badania wskazują, że choć „pokolenie Google” świetnie wykorzystuje technologię, to słabo wynajduje informacje ani nie potrafi oceniać ich w sposób krytyczny. Dla większości (89%) urodzonych po 1993 r. wyszukiwarka jest jedynym narzędziem służącym do docierania do informacji (Bendyk E., [online] 2008).

wampiriad. Zaczęło się od historii Belli i Edwarda, a skończyło na wielotomowych *Pamiętnikach wampirów* Lisy Jane Smith. Młodzi ludzie, którym powszechnie zarzuca się lenistwo, czytali książki liczące po kilkaset stron. Dlaczego nie czytają lektur szkolnych?

PRZYCZYNY (NIE)CZYTANIA

Przyczyn nieczytania jest przynajmniej kilka. Istotny jest status książki w otoczeniu domowym gimnazjalisty – brak obyczaju czytania książek przez domowników czy mała liczebność księgozbioru domowego są powodami późniejszej niskiej aktywności czytelnicznej ucznia (Zasacka Z., 2008, s. 42-46). Również kapitał kulturowy wyniesiony z rodziny wpływa na aspiracje czytelniczne młodzieży (Tamże, s. 48-50).

Drugim środowiskiem wpływającym na poziom czytelnictwa jest szkoła, która *narzuca lektury i sposoby ich odczytania oraz formalne środki egzekwowania wiedzy o przeczytanych utworach*, a szkolny odbiór to często *mechaniczne „przerabianie” zamiast indywidualizacji odbioru sztuki, stosowania intuicji, indywidualnej interpretacji tekstu i domykania go. Edukacja szkolna zazwyczaj wykorzystuje sztywne, zobiektywizowane „naukowe”, „uznane” sądy, podaje gotowe oceny* (Tamże, s. 50, 71). Od ucznia oczekuje się jedynie odczytania istniejących interpretacji i deszyfryzacji kodów kulturowych (Tamże), czyli tych elementów, które łatwo sprawdzić w testach (Katulska S., 2011).

We współczesnym świecie coraz częściej książce przypisuje się znaczenie pragmatyczne – stąd spadek zainteresowania literaturą piękną (Zasacka Z., 2008, s. 52). Problem sprawia również archaiczny język, którym napisane są lektury szkolne – dla młodych ludzi, mówiących na co dzień zupełnie innym językiem, trudne jest samo odczytanie tekstu. Zanika w uczniach przyjemność lektury i pojawiają się „szkolni kontestatorzy”, ci, którzy czytają wszystko, z wyłączeniem pozycji obowiązkowych (Tamże, s. 69-74), a w skrajnych przypadkach – uczniowie przestają czytać cokolwiek.

W sytuacji odrzucania szkolnej lektury, a jednocześnie uznawania pewnych tytułów za kanoniczne⁶, należy szukać metod uatrakcyjniania czytania i analizowania książek na lekcjach. Piotr Śliwiński z Instytutu Filologii Polskiej UAM w Poznaniu przekonuje, że współcześnie miłośnik literatury nie może omijać Internetu, który staje się polem dla literackich poczynañ (cyt. za: Mączyńska-Dilis A., 2007). Dla uczniów, przyzwyczajonych do obcowania z komputerem, dostęp do książki w Internecie jest szybszy i atrakcyjniejszy (Katulska S., 2011). Tekst otoczony obrazami i animacjami, wewnętrzna nawigacja wewnątrz niego oparta na systemie hiperlinków, pozwalającym szybko przemieszczać się po zawartości – to dla „pokolenia Google” ważne argumenty. Praca z Internetem jest szybka, a dla cyfrowych tubylców – łatwa i intuicyjna, dlatego możliwości globalnej sieci warto wykorzystać do promocji czytelnictwa.

(NIE)CZYTANIE A DYDAKTYKA SZKOLNA

Nauczyciel powinien otworzyć się na cyfrowe narzędzia i używać ich systematycznie, np. poprzez odsyłanie uczniów do interesujących zasobów w sieci czy prezentację wybranych zagadnień w Internecie (Polak M., 2011). Fakt włączania nowych mediów do edukacji rewolucjonizuje sposób prezentacji wiedzy na bardziej atrakcyjny dla ucznia. Współcześni młodzi ludzie patrzą na świat z perspektywy konsumentów: nie odczuwają potrzeby kupowania książki, której nikt dobrze im nie „sprzedał” – na produkt niereklamowany nie ma popytu: stąd prawdopodobnie wyniknął fenomen sagi Mayer czy cyklu Joanne Kathleen Rowling i jednocześnie brak zainteresowania nieobecną w mediach literaturą piękną.

⁶ O prymarnym znaczeniu edukacji dla kształtowania i podtrzymywania kultury i świadomości narodowej pisał m.in. Florian Znaniecki (1990, s. 156–157). Również zdaniem Zofii Zasackiej: [...] *powszechna szkolna edukacja literacka, przekazując tej samej grupie młodzieży jednakowe treści, może sprzyjać powstawaniu wspólnoty symbolicznej* (2008, s. 135).

Istnieje także inny powód konieczności zmiany praktyk dydaktycznych, mimo coraz lepszych warunków technicznych. Coraz mniej szkół boryka się z problemem niedostatecznego wyposażenia w infrastrukturę informatyczną, dla innych sposobem może być metoda BYOT [*Bring Your Own Technology*] lub jej polski odpowiednik – PSS [Przynieś swój sprzęt]: [...] *pozwolenie uczniom na używanie własnego sprzętu na zajęciach może rozwiązać problem niedoinwestowania technologicznego szkoły* (Polak M., 2012a), nadal jednak istnieje problem absencji nowych mediów w edukacji. Główną przyczyną są tzw. czynniki „miękkie”, czyli brak kompetencji cyfrowych nauczycieli oraz ich niewłaściwe podejście (Por. m.in. Jasiewicz J., 2012; Polak M., 2012b; Kozłowska A., 2010; Kasprzyk A., 2011).

PODSTAWA PROGRAMOWA A ZJAWISKO (NIE)CZYTANIA

W najnowszej podstawie programowej (*Rozporządzenie...*, 2008) podjęto próbę rozwiązania problemu omawiania przez nauczyciela lektury, której treści nie zna większość uczniów. Za jeden z większych pozytywnych efektów całej reformy programowej z 2002 r. uznaje się pozostawienie nauczycielowi swobody w *planowaniu i opracowywaniu szkolnych programów nauczania, ograniczaną jedynie podstawą programową* (Zasacka Z., 2008, s. 18).

Jeden z autorów podstawy programowej – Sławomir Jacek Żurek – podkreśla, że *uczeń u progu XXI w. znalazł się w zupełnie nowej sytuacji medialnej – oto po epoce Gutenberga przyszło mu żyć w erze ekranów medialnych, zatem należy w jak największym stopniu dopuścić możliwość wyboru poszczególnych pozycji przez nauczyciela lub – w starszych klasach – przez nauczyciela wspólnie z uczniami* (Żurek S. J., [online], 2009, s. 33, 31). Nie może jednak zabraknąć w prymarnym dokumencie regulującym edukację, a zarazem w samym procesie edukacji polonistycznej, arcydzieł polskiej literatury, tworzących kanon szkolny. Pozostałe tytuły nauczyciel może wybrać spośród licznych propozycji zapisanych w dokumencie lub spoza niego – dostosowując wybierane

tytuły do specyfiki klasy, z którą pracuje, a także własnych możliwości (Tamże, s. 34).

W podstawie programowej mamy więc dwie grupy lektur: lektury „ogwiazdkowane” należące do „serca” literatury polskiej (teksty kanoniczne, ale pisane językiem trudnym, których tematyka często jest nieatrakcyjna zdaniem ludzi młodych) oraz lektury do wyboru. Zwłaszcza te pierwsze są często odrzucane przez uczniów i to sprawie ich popularyzacji poświęcony jest niniejszy tekst.

W podstawie programowej do języka polskiego na poziomie gimnazjum wymieniono następujące teksty obowiązkowe: wybrane fraszki oraz trzy treny (V, VII, VIII) Jana Kochanowskiego, wybrane bajki Ignacego Krasickiego, *Zemstę* Aleksandra Fredry, *Dziady* część II Adama Mickiewicza oraz wybraną powieść historyczną Henryka Sienkiewicza (*Quo vadis?*, *Krzyżacy* lub *Potop*).

Poniżej zostaną przedstawione trzy narzędzia, które odpowiednio zastosowane mogą, zdaniem autorki, pozytywnie wpłynąć na proces czytania lektur obowiązkowych przez gimnazjalistów – komiks cyfrowy, mechanizm wiki oraz prezentacja multimedialna. Autorka ma świadomość, że nie wyczerpuje tematu możliwości zastosowań narzędzi sieciowych w dydaktyce polonistycznej, z racji ograniczeń ilościowych wybierając oraz opisując tylko trzy.

Cyfrowy komiks

Współczesny świat to zdaniem Maryli Hopfinger przestrzeń postępującej ofensywy ikonicznej (1997, s. 86); również w opinii Kazimierza Ożoga mamy do czynienia z degradacją słowa i zastępowaniem go obrazem (2010, s. 9). Z kolei Danuta Łazarska podkreśla, że *w związku z wyraźnie dającym się zauważyć rozwojem procesu socjalizacji młodzieży za pośrednictwem tekstów kultury popularnej poloniście nie może być obojętne przygotowanie uczniów do ich odbioru* (2008, s. 277). Również autorzy nowej podstawy programowej stawiają postulat włączenia tego, co przynależne do kultury popularnej do kształcenia polonistycznego. Zdaniem Iwony Morawskiej, bardzo wartościowe jest wdrażanie inicjatyw i koncepcji, pozwalających na skuteczną i interesującą integrację tego, co popularne z tym, co kanoniczne (Morawska I., 2006,

s. 49). Uczniowie są przygotowywani w szkołach do czytania różnych tekstów kultury – jednym z obowiązkowych gatunków na lekcjach polskiego w gimnazjum jest **komiks** (*Rozporządzenie...*, 2008, s. 11).

Według *Słownika terminów literackich* charakteryzuje go *fabuła opowiedziana za pomocą serii obrazków rysunkowych wspomaganych wątlm tekstem słownym; rysunek przedstawia bohaterów w wyraźnie zarysowanej sytuacji, tekst zaś ogranicza się tylko do ich wypowiedzi wmontowanych w rysunek w formie tzw. „dymka”* (Głowiński M., 2005, s. 251). W komiksie wykorzystywane są dwa kanały: ikoniczny (obraz) – dominujący oraz werbalny (słowo) lub, mówiąc inaczej, *podstawowy kod znaczeniowy złożony ze znaków ikonicznych wsparty jest jeszcze kodem symbolicznym (umownym)* (Holcman S., Nowakowska K., 2004). Konstytutywne dla komiksu połączenie ikonosfery z logosferą jest jednocześnie zgodne z zasadą, w myśl której integracja elementów ikonicznych i werbalnych powoduje aktywizację obu półkul mózgowych i bardziej efektywną naukę. Prosta, atrakcyjna wizualnie forma, może być łatwiejsza do przyswojenia przez cyfrowych tubylców, wychowanych w kulturze obrazka.

Jak podkreśla Jerzy Szyłak, komiks od filmu odróżnia „niemy” charakter, wypowiedzi bohaterów widzimy bowiem jedynie w postaci napisów, a brak efektów dźwiękowych jest uzupełniany przez zastosowanie onomatopei i *na poły symbolicznych, na poły ikonicznych oznaczeń zjawisk akustycznych* (2000, s. 18). W sytuacji dydaktycznej komiksy można tworzyć tradycyjnie na papierze lub wykorzystać darmowe narzędzia internetowe: Myths and Legends, Storybird, ToonDoo, StoryJumper, Go!Animate czy Domoanimate.

Krzysztof Biedrzycki, autor komentarza do *Podstawy programowej: Język polski w gimnazjum – wskazówki metodyczne* podkreśla, że ćwiczone w gimnazjum umiejętności słuchania i czytania obejmują również zrozumienie treści przekazywanej niewerbalnie, np. [...] czytanie [oznacza – AP] odbiór komunikatów przekazywanych za pomocą obrazu; co szczególnie ważne – uczeń powinien umieć odróżniać i rozumieć przekazy, które są formułowane za pomocą różnych środków, powinien mieć świadomość, iż komunikat zawiera się nie tylko w słowach) (Biedrzycki K., [online], 2009).

Nauczyciel stawiający przed uczniami zadanie przekładu intersemiotycznego – przełożenia tekstu na komiks, rozwija w nich umiejętność przedstawienia najistotniejszych treści wypowiedzi w takim porządku, w jakim występują one w tekście (Rozporządzenie..., 2008, s. 8), następnie uczniowie muszą podzielić je na klatki i nadać im odpowiednie tytuły, tworząc *storyboard*. Kolejną czynnością jest wybór cytatów, które zostaną umieszczone w dymkach, dodatkowo muszą one zostać skrócone i odpowiednio rozplanowane. Aby skonstruować komiks, uczeń musi rozróżniać elementy dramatu, takie jak: *akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog*, co jest kolejnym wymaganiem stawianym przed nim w *Podstawie programowej* (2008, s. 8) i niektóre z informacji wskazać w tekście pobocznym komiksu lub zasugerować poprzez użycie symboli graficznych. Komiks jest bowiem wynikiem połączenia wielu elementów, takich jak obrazy oraz sygnały oznaczające dźwięki czy ruchy, a jego intersemiotyczny charakter polega na tym, że jest mimetyczny względem literatury i jej form podawczych (Tamże, s. 18-19).

Na następnych dwu stronach przedstawiono fragmenty komiksu dotyczącego *Dziadów* części II, przygotowanego przy użyciu narzędzi ze strony ToonDoo. Na lekcji lub w ramach pracy domowej uczniowie podzieleni na grupy prezentują w postaci komiksu wydarzenia przedstawione w dramacie. Strona, mimo anglojęzycznego menu prosta w obsłudze, umożliwia szybki dobór scenerii, dodanie bohaterów – zarówno ludzkich, jak i magicznych, a także wklejenie rekwizytów np. ogniska, płonącej świecy czy trumny.

Zadanie przełożenia tekstu dramatycznego na ekrany komiksu pozwoli uczniom zwizualizować przedstawione wydarzenia, a połączenie elementów ikonicznych i werbalnych pomoże im na dłużej zapamiętać lekturę. Dodatkowo, jest to cenne przełamanie sytuacji dotychczasowego ignorowania oddziaływań kulturowych na proces kształtowania osobowości uczniów; sytuacji, która przyczyniła się do faktu, że *młodość zmuszona jest żyć schizofrenicznie. To, czym naprawdę żyje, to, co popularne, otrzymuje bardzo często status tego, co nieadekwatne, a nawet dewiacyjne. Z kolei to, co stanowi istotę życia szkolnego, jest znaczące tylko w murach szkolnych i nie pozostaje w związku z życiem*

Il. I. Dziady cz. II Adama Mickiewicza – komiks cyfrowy (<http://toondoo.com>)

Pisownia oryginalna

Źródło: opracowanie własne, 2012

II. 2. *Dziady* cz. II Adama Mickiewicza – komiks cyfrowy (<http://toondoo.com>)
Źródło: opracowanie własne, 2012

codziennym (Melosik Z., 1995, s. 264). Nie tylko romantyczne „Dziady” pozwalają na przekład intersemiotyczny – w podobny sposób można przygotować komiks dotyczący innych lektur ogwiazdkowanych: *Zemsty* Aleksandra Fredry, fabuły w wybranych bajkach Ignacego Krasickiego (zarówno epigramatycznych, jak i narracyjnych) lub fragmentów powieści historycznych Henryka Sienkiewicza.

Mechanizm Wiki

Jedną z propozycji służących uatrakcyjnieniu procesu lektury czy przygotowania do niego jest praca z mechanizmami wiki⁷. Najbardziej znanym przykładem tego typu mechanizmu jest Wikipedia. Zadaniem dla uczniów, uświadamiającym im, jak duży mogą mieć wpływ na kształt internetowej encyklopedii, a jednocześnie ilustrującym, dlaczego nie powinni być bezkrytyczni w stosunku do tego źródła, jest np. wspólne naniesienie poprawek do hasła *Zemsta* Fredry (uporządkowanie i poprawki stylistyczne do przeglądu treści). Inne ćwiczenie mogłoby polegać na uzupełnieniu opisu *Trenów* Jana Kochanowskiego, a następnie przesłanie wspólnie wypracowanego wzoru moderatorom Wikipedii.

Nauczyciel, chcąc tworzyć stronę, która umożliwia zmianę treści przez każdego internautę, w dowolnym momencie, bardzo szybko (to właśnie oznacza hawajski zwrot *wiki wiki*), może wykorzystać mechanizm wiki np. na stronie wikia.com czy wikidotia.com. Nawet osoby bez zaawansowanej wiedzy technologicznej mogą synchronicznie pracować nad wspólnym zbiorem informacji, opinii czy bankiem ciekawych linków (Pezda A., 2011, s. 210). Przykładem takiego zestawienia jest aczyzycka.wikidot.com, założona przez Annę Czyżycką baza materiałów, które mogą być – jej zdaniem – przydatne na lekcjach języka polskiego (Tamże, s. 217).

⁷ Wiki – typ witryn internetowych, w których treść można tworzyć i zmieniać w prosty i szybki sposób, z poziomu przeglądarki internetowej. [...] Strony wiki, ze względu na swoją specyfikę, są przede wszystkim wykorzystywane do pracy nad wspólnymi projektami, takimi jak repozytoria wiedzy na wybrany temat lub projekty różnych grup społecznych (Wiki, [online], 2004). O wykorzystaniu wiki w praktycznej części projektu czytelniczego „LÄS!” organizowanego w Szwecji pisze A. Erlandsson (2011).

Praca na lekcjach z użyciem mechanizmów wiki opiera się na działaniu grupowym. Uczniowie mogą szukać w globalnej sieci interesujących materiałów, co jest realizacją zapisu, iż uczeń *samodzielnie dociera do informacji* – w [...] *mediach elektronicznych* (*Rozporządzenie...*, 2008, s. 7); mogą też samodzielnie przygotować grafiki, animacje lub filmy do wybranych bajek Krasickiego, następnie „zawiesić” je na wspólnej stronie i poddać krytycznej recenzji. Strony typu wiki to również dobre miejsce do przeprowadzania dyskusji. Można postawić przed uczniami nieco prowokacyjne pytanie: „Jakie cechy twórczości Henryka Sienkiewicza sprawiają, że jego książki należą do najbardziej popularnych lektur w Polsce?”⁸. Internetowe środowisko może ułatwić nieśmiałym uczniom zabranie głosu, wszystkim umożliwi ćwiczenie tworzenia wypowiedzi spójnej *pod względem logicznym i składniowym na zadany temat* (*Rozporządzenie...*, 2008, s. 9). Na stronach wiki uczniowie mogą wspólnie przygotowywać fiszki, w których będą zbierać najważniejsze fakty dotyczące analizowanych dzieł literackich i – archiwizując je – tworzyć własną biblioteczkę sprawdzonych materiałów do powtórzeń.

Jeżeli nauczyciel nie chce organizować pracy w grupie na dużą skalę, może skorzystać z narzędzia GoogleDocs, dającego możliwość tworzenia dokumentów tekstowych, schematów, rysunków, arkuszy kalkulacyjnych przez wiele osób (wystarczy posiadanie bezpłatnego konta Gmail i podanie uczniom linku do udostępnionego pliku). Pracując z dokumentami Google, możemy na bieżąco obserwować dokonywane zmiany, wpisywać komentarze, a nawet czatować (Pezda A., 2011, s. 221).

⁸ Warto zaznaczyć, że *Trylogia* Sienkiewicza osiągnęła najwyższy, bo trzyprocentowy wynik w zakresie powszechników lekturowych („w 2008 roku wśród czytających książki mieszkańców Polski w wieku co najmniej 15 lat”), a sam pisarz zajął pierwsze miejsce wśród „autorów, których twórczość cieszyła się największą popularnością w 2008 roku wśród czytających książki mieszkańców Polski w wieku co najmniej 15 lat” (Wolff G., 2010, s. 54-55).

Prezentacja – inaczej!

Najczęściej wykorzystywaną na lekcjach formą multimedialną jest prezentacja. O jej zaletach pisał Bernd Steinbrink w książce *Multimedia. U progu technologii XXI wieku* (1994), wykazując, iż w ludzkiej pamięci pozostaje 20% z tego, co słyszymy, 30% tego, co widzimy i 40% z połączenia tych dwóch kanałów informacji. Eksperyment przeprowadzony przez IBM podczas szkoleń dla pracowników pokazał, że wyniki w grupie, która uczyła się krócej, ale z wykorzystaniem multimediiów były lepsze o 36% niż w grupie „konwencjonalnej”. Kolejne testy przyniosły jeszcze lepsze wyniki – retencja informacji była niższa niż w grupie „konwencjonalnej” o 86% (Grygrowski D., 2000, s. 355).

Do tworzenia prezentacji dobrze jest zaprosić uczniów, pozwalając im współtworzyć ciekawe materiały. Zdaniem autorki, warto wyjść poza możliwości popularnego PowerPointa czy jego darmowego odpowiednika – Impressa. Nowym programem prezentacyjnym jest **prezi.com** (Jarosz B., 2011, s. 127-133; *Prezentacje zupełnie nowe*, 2012, [online]; *Prezi – nietypowe prezentacje*, 2011, [online]; *Prezi*, 2011, [online], *Prezi.com – inny wymiar prezentacji multimedialnych*, 2011, [online]; własne doświadczenia autorki). Sposób jego działania zdecydowanie różni się od tradycyjnych, linearnych (opartych na slajdach) prezentacji, tworzonych i wyświetlanych liniowo. W Prezi dysponujemy wirtualnym płótnem, na którym możemy zamieszczać różne elementy tekstowe oraz multimedialne: grafiki (z Internetu i własnego dysku), czy filmy z YouTube. Możemy również linkować strony oraz wykorzystywać schematy i kształty. Fenomen narzędzia polega na efekcie *zoomu*, czyli zbliżania i oddalania. Zamieszczone elementy grupujemy w ramkach, do których zbliżamy się – wtedy tylko one są widoczne w danym momencie na ekranie – lub oddalamy, uzyskując szerszy obraz mapy. Praca z Prezi przypomina tworzenie mapy myśli, w której zamieszczamy wszystkie potrzebne elementy, a następnie dodajemy fabułę – ścieżkę, według której prezentowane będą treści.

Przykład prezentacji wykonanej przy użyciu Prezi możemy zobaczyć np. na filmie *Moj@ edukacja – nauczyciel wspomagany komputerem i siecią* (Martynowicz D., [online] 2012), w którym licealny

nauczyciel-polonista Dariusz Martynowicz w zgłoszeniu na konkurs „Moj@ edukacja – Pokaż, jak lubisz (się) uczyć!” opowiada o nowych programach i technologiach wspierających nauczyciela we współczesnej szkole.

W dynamicznej i interaktywnej prezentacji dotyczącej *Zemsty* Aleksandra Fredry uczniowie mogą opisać wybrane postaci – opierając się na plakacie filmowym czy teatralnym, dodając odpowiednie cytaty wypowiedziane przez bohaterów, opisujące ich lub dołączając fragmenty adaptacji filmowych czy teatralnych zamieszczonych na YouTube. Kolejna ilustracja (patrz następna strona) przedstawia wydarzenia aktu I. przy użyciu schematu *Timeline* („oś czasu”).

Z kolei konflikt o mur graniczny, dzielący Cześnika Raptusiewicza i Rejenta Milczka, z łątwością zilustrujemy, używając schematu *Perspective* („perspektywy”). Uczeń, dobierając właściwe urywki tekstu, ilustrujące stosunek bohaterów do przedmiotu konfliktu, realizuje zapis: *wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu* (Rozporządzenie..., 2008, s. 7).

Il. 3. *Zemsta* Aleksandra Fredry – schemat przygotowany w Prezi

Źródło: opracowanie własne, 2012

II. 4. *Zemsta* Aleksandra Fredry – schemat przygotowany w Prezi
 Źródło: opracowanie własne, 2012

Prezi możemy wykorzystać także przy czytaniu bajek Ignacego Krasickiego – zwięzłych i ciekawych z punktu widzenia dramaturgii. Wykorzystanie diagramu organizacyjnego – Org chart – pozwoli na uporządkowanie wniosków dotyczących czytanych tekstów, wynotowanie zawartych aforyzmów czy płynących z nich przesłań. Przy pomocy tego diagramu można również pokazać zjawy z *Dziadów* części II wraz z ich przewinieniem, karą i możliwością odkupienia oraz sformułować końcowe nauki moralne.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane narzędzia miały na celu pokazanie części możliwości, jakie daje Internet do promocji czytelnictwa obowiązkowych lektur szkolnych („ogwiazdkowanych”) na poziomie gimnazjalnym. Należy pamiętać, że dzisiejsi uczniowie mają problem ze zrozumieniem długiego tekstu w książce, bowiem ten, z którym obcują na co dzień (SMS, teksty internetowe), jest krótki i pisany prostym językiem.

Oni nie czytają, ale skanują tekst, nawet ich mózgi pracują inaczej (Nikodemka J., 2009). Żeby do nich dotrzeć potrzeba nauczyciela, który wejdzie w świat ucznia – świat mobilnych urządzeń, zasobów Internetu – *w świat, który jest przyjazny dla uczniów, bo jest po prostu ich światem* (Polak M., 2011). Zastosowanie narzędzi internetowych prawdopodobnie wpłynie korzystnie na efektywność naszej nauki, [narzędzia – AP] *ułatwią i uprzyjemnią nam proces przyswajania wiedzy* (Kudlek K., 2012) oraz czytania, a atrakcyjny środek przekazu będzie tutaj dodatkowym bodźcem.

BIBLIOGRAFIA

- Bendyk E. (2008), *Pokolenie Google – najnowsze badania*, [online], [dostęp: 20.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://bendyk.blog.polityka.pl/2008/01/18/pokolenie-google-najnowsze-badania/>>
- Biedrzycki K. (2009), *Język polski w gimnazjum – wskazówki metodyczne*, [w:] *Podstawa programowa z komentarzami*, t. 2: *Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*, [online] [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <http://195.136.199.90/images/stories/pdf/Reforma/men_tom_2.pdf>, s. 73
- Dawidowicz-Chymkowska O., Koryś I. (2010), *Spółeczny zasięg książki 2010*, [online] Biblioteka Narodowa, [dostęp: 04.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.bn.org.pl/download/document/1297852803.pdf>>
- Erlandsson A. (2011), *Sztuka zainteresowania czytaniem – wybrane przykłady projektów czytelniczych w Szwecji*, [w:] Żbikowska-Migoń A. (red. nauk.), Łusznak A. (współudział) *Czytanie, czytelnictwo, czytelnik*, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 147–158
- Głowiński M., (2005) *Komiks*, [w:] Sławiński J. (red. nauk.), *Słownik terminów literackich*, Wrocław 2005, s. 251

- Grygowski D. (2000), *Prezentacja multimedialna w edukacji*, [w:] *III Międzynarodowa Konferencja Media a Edukacja*, Poznań, eMPI², s. 355
- Holcman S., Nowakowska K. (2004), *Obrazki do czytania*, „Słowo i Obraz. Forum Komiksu”, [online], nr 2, [dostęp: 04.04.2012], dostępny w Internecie: <http://esensja.pl/magazyn/2004/02/iso/10_10.html>
- Hopfinger M. (1997), *Kultura audiowizualna u progu XXI wieku*, Warszawa, Wydawnictwo Instytut Badań Literackich, s. 86
- Jarosz B. (2011), *Prezi versus PowerPoint*, [w:] Musiał E. i Pulak I. (red. nauk.), *Człowiek-media-edukacja*, Kraków, KTiME UP, s. 127–133
- Jasiewicz J. (2012), *Analiza SWOT poziomu kompetencji informacyjnych i medialnych polskiego społeczeństwa w oparciu o istniejące badania społeczne*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce – raport otwarcia* 20.01.2012, [online], s. 44–46, [dostęp: 24.03.2012] Narodowy Instytut Audiowizualny, dostępny w Internecie: <<http://www.nina.gov.pl/docs/edukacjaplikido-pobrania/raport-cyfrowa-przysz%C5%82o-%C5%9B%C4%87-.pdf>>
- Kasprzyk A. (2011), *Nowoczesny nauczyciel w nowoczesnej szkole*, [online] Edunews, [dostęp: 05.10.2011], dostępny w Internecie: <<http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/projekty-edukacyjne/1657-nowoczesny-nauczyciel-w-nowoczesnej-szkole>>
- Katulska S. (2011), *Uczniowie nie czytają, bo nie muszą*, [online] Wirtualna Polska, [dostęp: 23.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://szkola.wp.pl/kat,108802,title,Uczniowie-nie-czytaja-bo-nie-musza,wid,13284317,wiadomosc.html?icaid=1e002>>
- KOS (2011), *Co czytają gimnazjaliści? Znamy odpowiedź*, [online] Onet. Wiadomości, [dostęp: 20.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/lublin/co-czytaja-gimnazjalisci-znamy-odpowiedz,1,4896339,wiadomosc.html>>
- Kozłowska A. (2010), *Kanon wiedzy odchodzi do lamusa*, [online] Gazeta.pl, [dostęp: 27.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://>>

- trojmiasto.gazeta.pl/trojmiasto/1,35615,7913835,Szkola_2_0__Kanon_wiedzy_odchodzi_do_lamusa.html>
- Kudlek K. (2012), *Nowoczesny uczeń i jego narzędzia edukacyjne*, [online] Edunews, [dostęp: 02.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty>>
- Łazarska D. (2008), *Polonista wobec potrzeby „czytania” tekstów kultury popularnej w gimnazjum*, [w:] Myrdzik B., Tymiakin L. (red. nauk.), *Teksty kultury w szkole*, UMCS, Lublin, s. 277
- Martynowicz D. (2012), *Moj@ edukacja - nauczyciel wspomagany komputerem i siecią*, [online] Youtube, [dostęp: 04.04.2012], dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=STGPFYd7W4&feature=plcp&context=C4e1823dVDvjVQa1PpcFOdYBatyAty3Anf3HN0Uf4mp_Iqd7xut64%3D>
- Mączyńska-Dilis A. (2007), *Jan Kochanowski mieszka w Internecie*, [online] Edunews, [dostęp: 21.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.edunews.pl/nowoczesna-edukacja/ict-w-edukacji/95-jan-kochanowski-mieszka-w-Internecie>>
- Melosik Z. (1995), *Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*, Toruń-Poznań, Wyd. Edytor, s. 264
- Morawska I. (2006), *Kultura popularna w dyskursie edukacyjnym*, [w:] Myrdzik B., Tymiakin L. (red. nauk.), *Teksty kultury w szkole*, UMCS, Lublin, s. 49
- Nikodemka J. (2009), *iMózgi w e-szkole*, [online] Focus, [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.focus.pl/cywilizacja/zobacz/publikacje/imozgi-w-e-szkole/nc/1/>>
- Ożóg K. (2010), *Współczesne problemy kształcenia polonistycznego – czy zmierzch kultury pisma?*, [w:] Kopeć U., Sibiga Z. (red. nauk.), *Kształcenie językowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, Rzeszów, Wydawnictwo UR, s. 9
- Pezda A. (2011), *Koniec epoki kredy*, Warszawa, AGORA, ISBN 978-83-268-0517-2
- Polak M. (2011), *Bo oni nie czytają?*, [online] Edunews, [dostęp: 21.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/opinie/1498>>

- Polak M. (2012a), *Czas najwyższy na BYOT albo PSS*, [online] Edu-news, [dostęp: 22.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.edunews.pl/nowoczesna-edukacja/ict-w-edukacji/1830-czas-najwyzszy-na-byot-albo-pss>>
- Polak M. (2012b), *Dobre praktyki cyfrowej dydaktyki*, [online] Edustyle, [dostęp: 24.03.2012], dostępny w Internecie: <http://edustyle.pl/narzedzia/view/-/asset_publisher/3V2f/content/dobre-praktyki-cyfrowej-dydaktyki?redirect=http%3A%2F%2Fedustyle.pl%2Fnarzedzia%2Fview%3Fp_p_id%3D101_IN-STANCE_3V2f%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3D-normal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2>
- Prezentacje zupełnie nowe – Prezi.com* (2012), [online], [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <<https://sites.google.com/a/enauczanie.com/nowoczesne/narzedzia/prezentacje/prezi>>
- Prezi – nietypowe prezentacje* (2011), [online], [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.dobreprogramy.pl/Ave5/Prezi-nietypowe-prezentacje,22532.html>>
- Prezi* (2011), [online] [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://pl.wikipedia.org/wiki/Prezi>>
- Prezi.com – inny wymiar prezentacji multimedialnych* (2011), [online], [dostęp: 03.04.2012], dostępny w Internecie: <<http://blog.platformyedukacyjne.pl/2011/05/28/prezi-com-inny-wymiar-prezentacji-multimedialnych/>>
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* [Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17], dalej jako *Podstawa programowa*, [online], [dostęp: 08.07.2011], dostępny w Internecie: <http://bip.men.gov.pl/men_bip/akty_prawne/rozporzadzenie_20081223_zal_4.pdf>
- Stasińska B. i in. (2010), *Czytelnictwo i dostęp do książki. Raport Obywateli Kultury*, [online] Obywatele Kultury, [dostęp: 03.04.2012], s. 3, dostępny w Internecie: <<http://obywatelekultury.pl/wp-content/uploads/2010/12/Raport-o-czytelnictwiew1.pdf>>

- Steinbrink B. (1994), *Multimedia. U progu technologii XXI wieku*, Wrocław, Robomatic, ISBN 83-900945-2-5
- Szpunar O. (2009), *Uczniowie książek nie czytają*, [online] Gazeta.pl, [dostęp: 27.03.2012], dostępny w Internecie: <http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,35803,6422241,Uczniowie_ksiazek_nie_czytaja.html#ixzz1nfUs6UiO>
- Szyłak J. (2000), *Komiks*, Kraków, Znak, ISBN 83-7006-890-1
- Wiki (2004), [online] *Wikipedia*, [dostęp: 26.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiki>>
- Wolff K. (2010), *Czytelnictwo książek w Polsce w 2008 roku*, [w:] Koryś I., Wolff K., *Wybieram książkę. Społeczny zasięg książki w Polsce w 2008 roku*, Warszawa, Biblioteka Narodowa
- Zasacka Z. (2008), *Nastoletni czytelnicy*, Warszawa, Biblioteka Narodowa, ISBN 978-83-7009-696-0
- Zasacka Z. (2011), *Gimnazjali czytelnicy książek i ich wybory lekturowe*, [online] EBIB, [dostęp: 27.03.2012], dostępny w Internecie: <<http://www.nowyebib.info/biuletyn/archiwum-numerow/444-ebib-42011-1225>>
- Znaniecki F. (1990), *Współczesne narody*, Warszawa, Wyd. Naukowe PWN, s. 156–157
- Żurek S. J. (2009), *Koncepcja podstawy programowej z języka polskiego*, [w:] *Podstawa programowa z komentarzami. Tom 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*, [online] MEN, [dostęp: 04.04.2012], s. 31, dostępny w Internecie: <<http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/2b.pdf>>

DIGITAL TOOLS AS PROMOTION OF THE READERSHIP OF THE BOOKS SET BY THE JUNIOR SECONDARY SCHOOL CURRICULUM

A survey into reading habits of teenagers conducted nationwide in 2010 has shown that youngsters who do not read books (neither as a pastime nor under the obligation imposed by the school) constitute 14% of all Polish fifteen-year-olds.

The presented paper attempts at describing the possibility of using the internet to promote the readership of the obligatory books from the Core curriculum. The phenomenon of the fascination that young people have for the global network entitles researchers and teachers to use it in order to encourage reading classical Polish literature.

The article includes the presentation of existing didactic methods (digital comic strip, wiki software and zooming presentation) to promote the readership of the books set by the junior secondary school curriculum. Moreover, the paper proposes new solutions in this field. It appears that such actions can lead to breaking the impasse in readership. The internet does not have to compete with or endanger the position of the book as a medium – as long as it is used in a reasonable and organized way, it could actually be an ally.